Mavzu: Nuklein kislotalarning fazoviy tuzilishlari

Ma'ruzachi: k. f. d., dots. L.S.Kamolov

Reja:

- 1. Nuklein kislotalarning konformatsion komponentlari.
- 2. Nuklein kislotalar konformatsiyasi

Nuklein kislotalarning konformatsion komponentlari

DNK asosan A,G,S,T saqlovchi dezoksiribonukleotidlardan tashkil topgan.

1951 yilda M.Uilkins DNK ning rentgen struktur analizini amalga oshirdi. DNK tarkibidagi nukleotidlarning oʻzaro munosobatini esa Chargaff aniqladi, ya'ni DNK dagi nukleotidlar tartibsiz jaylashmasdan ma'lum qonuniyatlarga buysunadi. Bu qonuniyatlarni dastlab amerikalik olim Chargaff aniqlagan boʻlib, Chargaff qoidasi deb ataladi.

1. DNK dagi purin asoslari yigʻindisi (A+G) pirimidin asoslari (T+S) yigʻindisiga teng boʻladi va ularning nisbati birga teng.

$$A + G = S + T$$
 $A+G/S+T = 1$ yoki purin/piridin = 1

Bu qonuniyat RNK uchun xos emas, chunki RNK da purin va pirimidinning o'zaro nisbati o'zgarib turadi.

2. Adeninning molyar miqdori timinning molyar miqdoriga teng va ularning nisbati birga teng.

$$A = T A/T = 1$$

3. Har qanday DNK dagi guaninning molyar miqdori sitozinning molyar miqdoriga teng va ularning nisbati birga teng.

$$S = G$$
 $G/S = 1$

4. Purin va pirimidin asoslarining oltinchi uglerod atomidagi amin va keto- guruhlarni 1-1iga teng.

$$G + T = S + A$$
 yoki $G+T/A+S = 1$

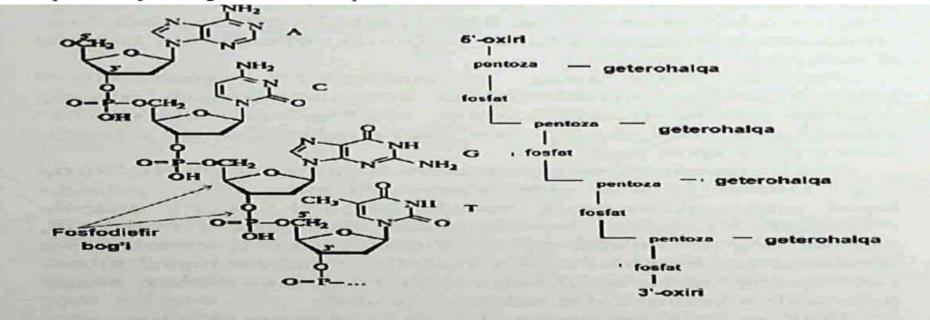
5. Guanin bilan sitozin molyar konsentratsiyalarini yigʻindisining adenin bilan timinning (DNK molekulasida yoki uratsil RNK molekulasida) molyar konsentratsiyalari yigʻindisiga nisbatan oʻzgaruvchan boʻlib, ya'ni turli manbalardagi nuklein kislotalarda turlicha boʻladi. Bu spetsifiklik koeffitsiyenti deb ataladi. G+S/A+T(U) shaklida ifodalanadi.

Har xil organizmlardan olingan DNK ning nukleotid tarkibi har xil boʻladi.

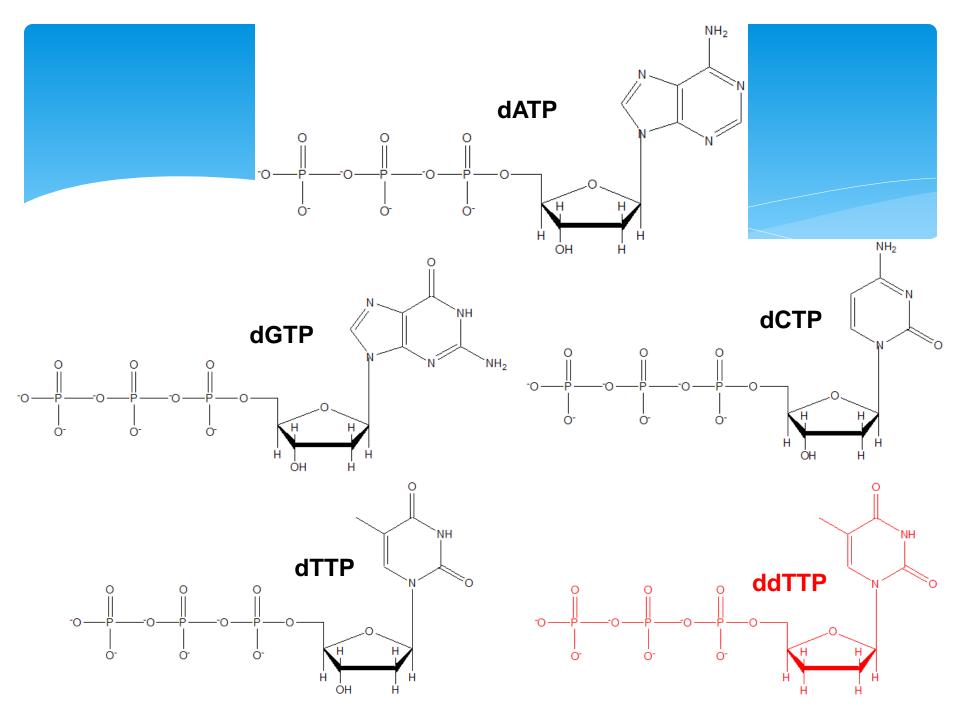
Ba'zi turlar DNK sidagi adenin bilan timinning sigʻindisi guanin bilan sitozinning yigʻindisidan ortiq yoki kam boʻladi.

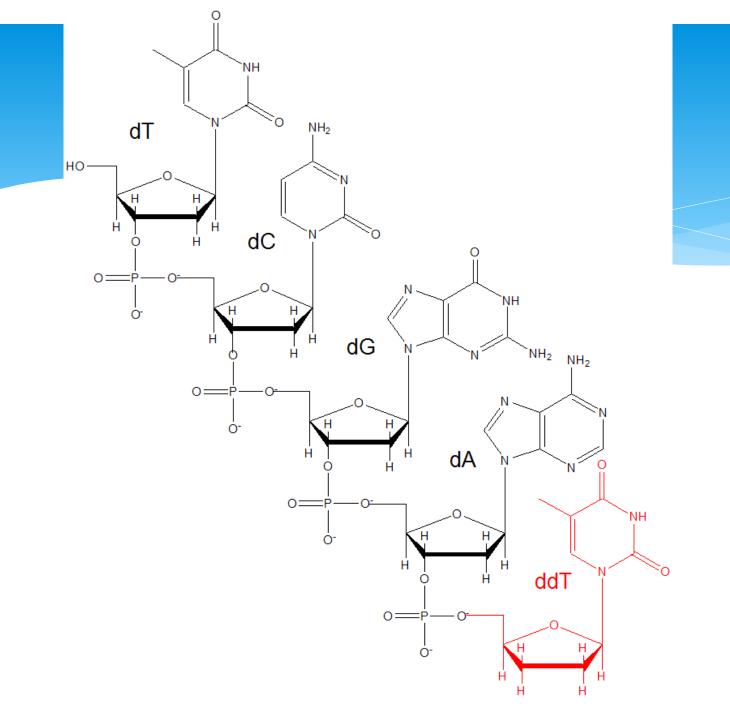
Agar G+S/A+T ning qiymati birdan kichik boʻlsa, bunday DNK AT tipga, agar uning qiymati birdan katta boʻlsa, GS tipga kiritiladi.

Yuqori oʻsimliklar va hayvonlar DNK si AT tipga mansub, ya'ni ularda AT juftlarining miqdori GS juftlariga nisbatan koʻp.

15.1-rasm. Nuklein kislotalarning birlamchi tuzilishi

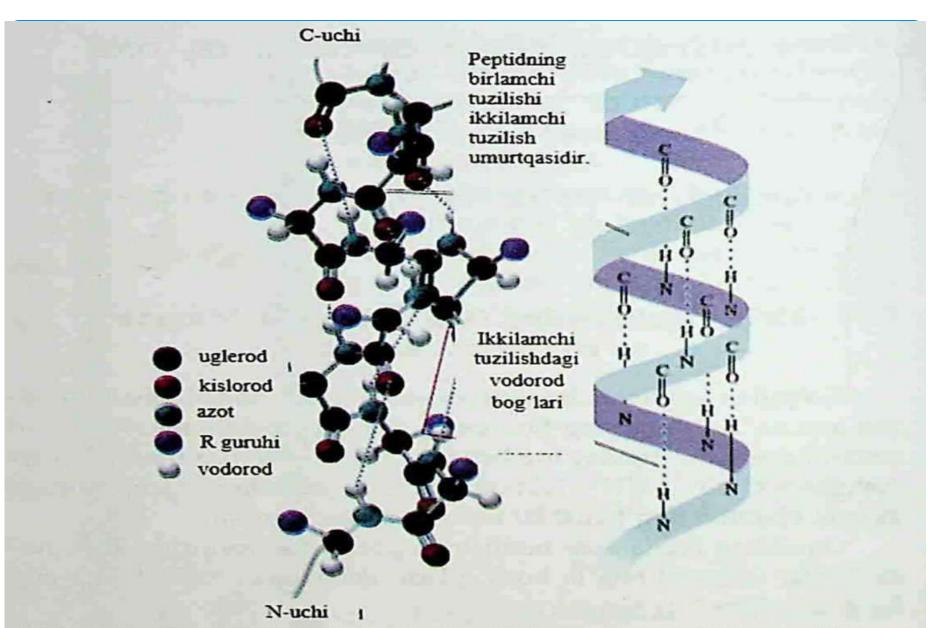

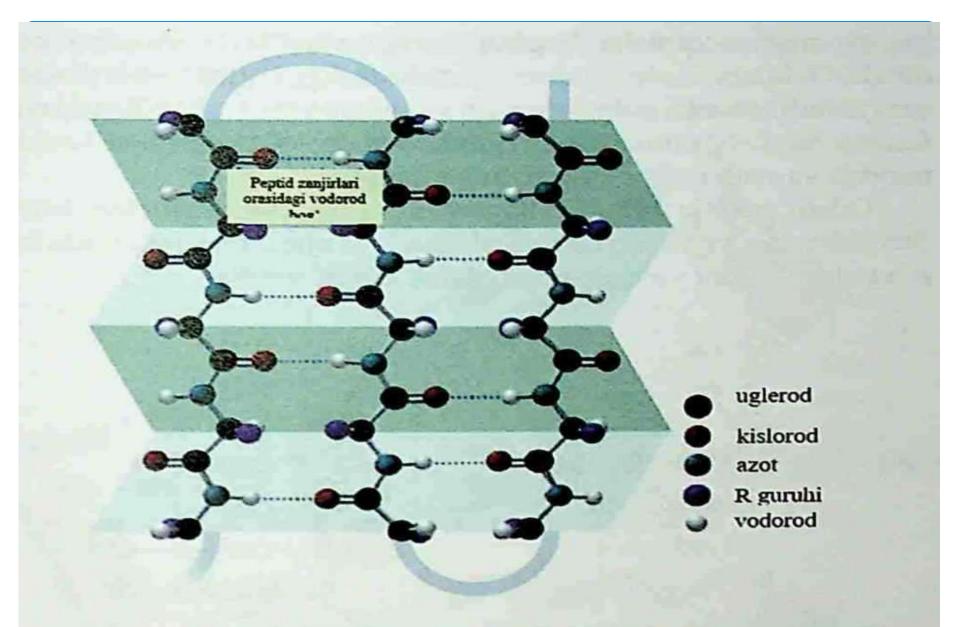
Nuklein kislotalar konformatsiyasi

Ular α -spiral va β -yigʻluvchan varaq α -spiralda amid bogʻdagi C=0 karbonil guruhining kislorod atomi N-H guruhidagi azot atomi bilan vodorod bogʻni hosil qiladi. Polipeptid zanjirida kopchilik vodorod boglami shakllanishi xarakterli boʻlgan spiralsimon shakilni yoki spiral-aylanma zina shaklni ushlab turiladi. Turli aminokislotalaming R radikallari spiralning tashqarisida joylashadi.

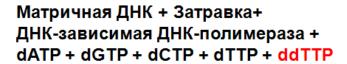
Oqsillarda topilgan boshqa turdagi ikkilamchi tuzilish 0-gofrilangan yoki βyigʻiluvchan varaq shakli bitta polipeptid zanjimi amid guruhdagi C=0 karbonil gumhning kislorod atomi, ikkinchi boshqa polipeptid zanjiming amid guruhdagi N-H guruhni vodorod atomi bilan vodorod bogʻini hosil qiladi. β -yigʻiluvchanlik qo'shni polipeptid zanjirlar orasida yoki bir polipeptid zanjiri ichida hosil bo'lishi mumkin. Turli xil ikkilamchi tuzilishlami hosil qilish tendensiyasi polipeptid zanjiridagi amino- kislotalarga bogʻliq boʻladi. Odatda, (3-yiguvchan varaq shaklini R radikali kichik bo'lgan aminokislotalar - glisin, valin, alanin va serinlar hosil qiladi va ular β -yigʻiluvchan varaqning yuqori va pastki qismlarida bo⁴ladi. Oqsilning alfa spiralli joylarida R radikali katta aminokislotalar - gistidin, leysin va metioninlar ishtirok etadi. Vodorod bogʻlar β -yigiluvchan varaq shaklining mustahkamligini 'a oqsillaming barqarorligini belgilaydi.

12.3-rasm. C=O karbonil guruhning kislorod atomi N-H guruhidagi vodorod atomi bilan vodorod bogʻini va silindr atrofida oʻraglan α-spiral shaklini hosil qiladi.

?.4-rasm. Oqsilning β-yigʻiluvchan varaqli ikkilamchi tuzilishida, kkita qoʻshni polipeptidlar orasida vodorod bogʻlar hosil boʻladi.

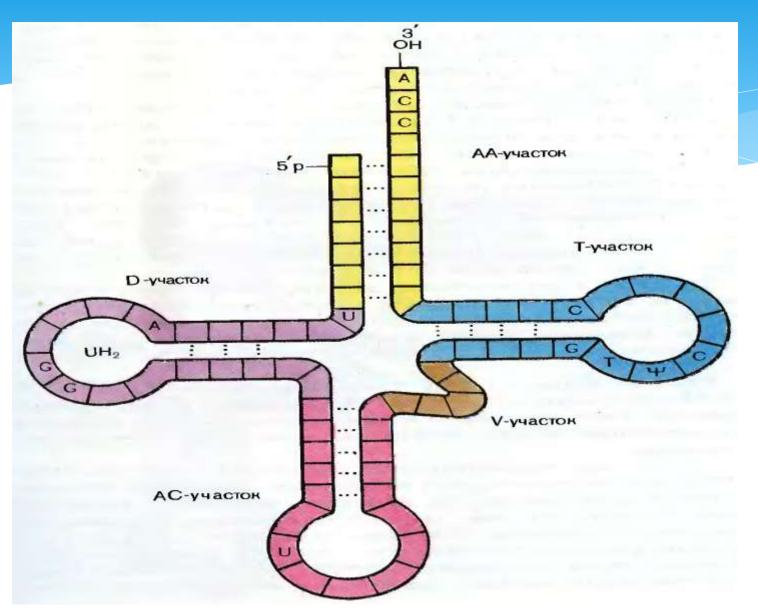

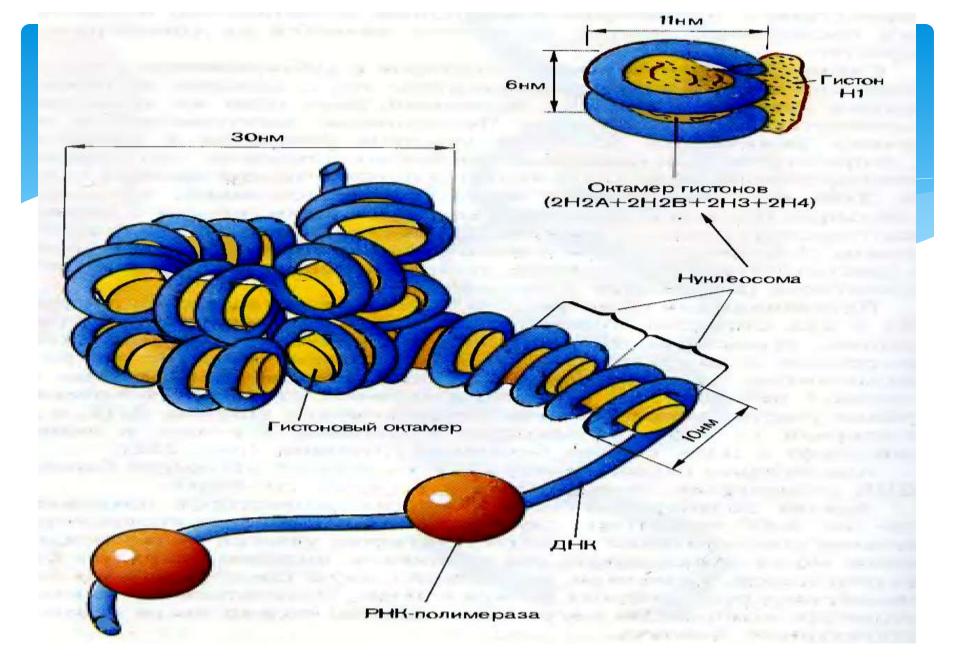
Матричная ДНК + Затравка+ ДНК-зависимая ДНК-полимераза + dATP + dGTP + dCTP + dTTP + ddCTP

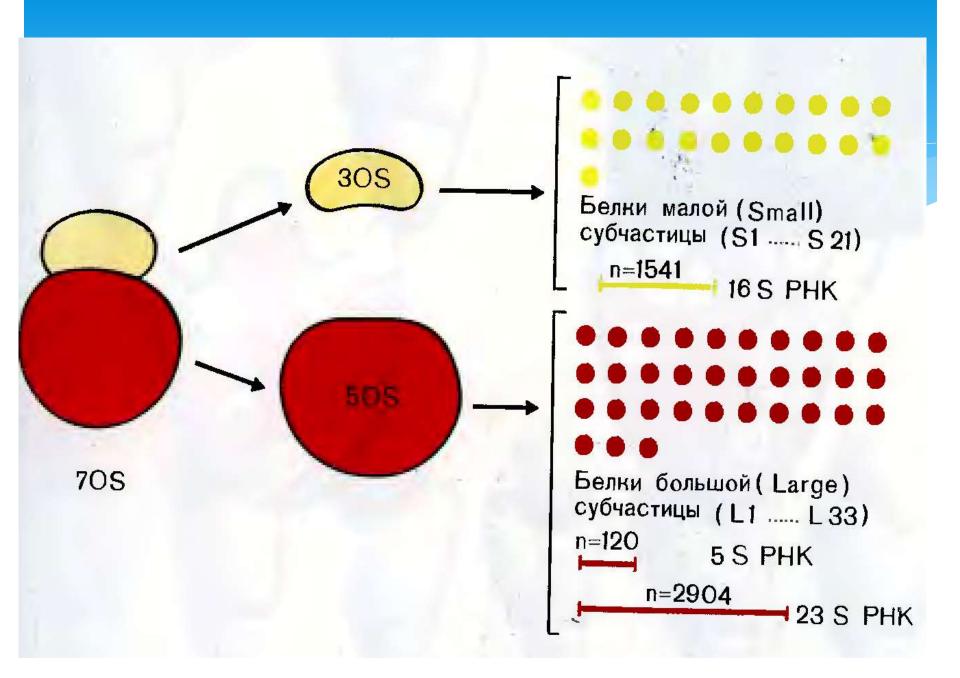

Электрофорез G 3' C G

Nuklein kislotalar konformatsiyasi

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!